

Literatura

FUKS, Evi (ur.): *Minhag Styria: Jüdisches Leben in der Steiermark*, 9. 11. 2005–30. 7. 2006, David-Herzog-Platz 1, 8020 Graz (zbornik k razstavi). Graz: IKG (Israelitische Kultusgemeinde Graz), 2005.

LAMPRECHT, Gerald (ur.): *Jüdisches Leben in der Steiermark: Marginalisierung, Auslöschung, Annäherung* (Schriftenreihe des Centrums für Jüdische Studien 5). Innsbruck, Dunaj, München in Bozen: StudienVerlag, 2004.

LENART Branko in Elisabeth Arlt: *Vergangen und vergessen: Jüdische Kultur in Slowenien / Preteklo in pozabljeno: Judovska kultura v Sloveniji*. Potrna: Pavlova hiša, 2009.

ŠUMI, Irena in Hannah Starman (ur.): *Slovenski Judje: Zgodovina in holokavst: Pregled raziskovalnih tematik*. Maribor: Center judovske kulturne dediščine Sinagoga, 2012.

Z IDEALIZMOM NAD PLESEN

Skrb za materialno kulturno dediščino na Koroškem

Močno diskusijo – tako politično kot tudi družbeno – je ob koncu leta 2012 sprožila vest o stanju dragocenih muzejskih eksponatov v Koroškem deželni muzeju. Koroški in avstrijski mediji so poročali, da plesen v muzejskem depoju osrednjega koroškega muzeja resno ogroža dva do tri tisoč predmetov. Glavna koroška muzejska stavba oziroma njen muzejski depo v kleti, kjer plesnijo dragoceni etnološki predmeti in knjige iz 17. in 18. stoletja, je že leta dolgo potrebna obnove in prenove.

Muzejska plesen se je razvila zaradi dolgoletne zgrešene kulturne politike dežele Koroške, ki je denarna sredstva za »ljudsko« kulturno preusmerila v financiranje masovnih 'ljudskih praznikov' (*Volksfeste*) in »eventov«, pri tem pa pozabila na ohranjanje in zaščito ljudske »kulture« in njenih izrazov. Na slabe razmere v depoju deželnega muzeja so že dolgo opozarjali muzejski uslužbenci, med njimi odgovorni kustos za etnologijo, odgovor deželne politike pa se je vedno glasil: »Za to nimamo denarja.«

Plesen v deželnem muzeju je marsikomu odprla oči in ne le širši krog kulturnikov, ampak tudi širšo javnost ozaveštila, da je treba koroško kulturno politiko nujno spremeniti in kulturi vrniti zaslužen dostojanstvo. Predvolilna srečanja kulturnikov, spodbujena z nameni političnih strank, ki so si na Koroškem želele preobrat tudi v kulturi, so pokazala predvsem eno: kulturniki vseh političnih barv menijo, da je treba kulturno dejavnost na Koroškem na novo ovrednotiti, ji dati nove smernice, nove možnosti in ne nazadnje tudi nove prostore.

Ob koncu leta 2012 je na Uradu za spomeniško varstvo v Celovcu funkcijo deželnega konservatorja prevzel mag. Gorazd Živkovič, absolvent Slovenske gimnazije v Celovcu in umetnostni zgodovinar, ki si je strokovne konservatorske izkušnje nabiral na Uradu za spomeniško varstvo v Nižji Avstriji. Prve službene poti so ga vodile tudi v Koroški deželni muzej, kjer so bili že takoj storjeni – tokrat že s pomočjo novih ozaveščenih koroških politikov – prvi koraki za najnujnejšo preureditev muzeja.

Po deželnih volitvah v marcu 2013 se je politična podoba Koroške popolnoma spremenila, pričakujemo pa lahko tudi nove korake in smernice v kulturi.

Ob dolgoletnem malomarnem odnosu nekdanje deželne politike do materialne (in tudi nesnovne) kulturne dediščine na Koroškem pa so zato tem bolj pomembni zasebni zbiratelji in inici-

ative, manjši (zasebni ali društveni) muzeji, ki hranijo zaklade Koroške in predmete z idealizmom varujejo pred izginotjem in pozabo o njihovi nekdanji funkciji, še zlasti pa jo varujejo pred plesnobo.

Narodopisna zbirka Slovenske prosvetne zveze (SPZ)

Skrb za etnološke predmete na dvojezičnem območju se je začela že kmalu po drugi svetovni vojni, ko so takratni koroški in ljubljanski dijaki ter študentje – med njimi etnologinja dr. Marija Makarovič, umetnostna zgodovinarica Breda Turk-Vilher, muzikolog Jerko Bezič – na predlog in pod vodstvom študenta etnologije in filozofije Jerneja Šušteršiča med letoma 1951 in 1953 zbirali etnološke predmete na celotnem dvojezičnem območju južne Koroške. Cilj njihovega zbiranja je bil postaviti muzej koroških Slovencev, in s tem, kot so takrat zapisali, utrjevati identiteto slovenske narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem. Ohranjeno zbirko je strokovno uredila in jo na občasnih razstavah predstavlja etnologinja Irena Destovnik, zgodovino zbirke pa je predstavila v člankih, obširneje v članku Narodopisne zbirke Slovenske prosvetne zveze, ki je izšel v zborniku o muzejskih zbirkah pri Slovencih v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji (2003: 81–88).

V članku omenja, da so zbrani predmeti so bili povsem neprimerno shranjeni v prostorih Kulturnega doma v Žitari vasi v Podjuni, dokler jih leta 1978 niso preselili v Slovensko kmetijsko šolo v Podravlje. Leta 1992 so jih preselili v k & k – Kulturni in komunikacijski center, ki ga je Slovenska prosvetna zveza leta 1995 uradno odprla v Šentjanžu v Rožu. V osemdesetih letih 20. stoletja je dr. France Golob iz Slovenskega etnografskega muzeja iz Ljubljane restavriral in konserviral okoli 430 železnih predmetov, predmetov notranje opreme, čebelarstvo zbirko s poslikanimi panjskimi čelnicami in poslikane lesene nagrobne. Tehnično urejene predmete je med letoma 1984 in 1991 skupaj s konservatorsko dokumentacijo predstavil na petih različnih razstavah, ob katerih so izšli tudi razstavniki katalogi.

Slovenska prosvetna zveza se je leta 1992 za strokovno pomoč pri postavitvi razstav povezala z Oddelkom za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Takrat se je še kot študentka ljubljanske univerze z Narodopisno zbirko SPZ seznanila tudi Irena Destovnik, ki je vsebinsko ure-

* Mag. Martina Piko-Rustia, univ. dipl. etnol., vodja Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik. A-9020 Celovec, 10. Oktoberstr. 25, E-naslov: piko@ethno.at

ditev zbirke izbrala za temo svoje diplomske naloge na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo in jo na Oddelku za sociologijo kulture nadgradila s temo o muzeologiji. Na temelju pogovorov z ljudmi in s pomočjo ustrezne strokovne literature je za vsakega od 457 predmetov iz zbirke izdelala predmetni zapis. Seznam po zaporednih številkah sicer obsega 539 predmetov, zapisov namreč ni izdelala za 82 panjskih končnic, s katerimi se je podrobno ukvarjal in o njih tudi pisal dr. Gorazd Makarovič iz Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani. Šušteršičeva ekipa je na terenu zbrala okoli 700 predmetov. Iz seznama, ki ga je 17. januarja 1983 v Celovcu podpisal Jernej Šušteršič, je razvidno, da je bilo v času hranjenja zbirke v Žitari vasi nekaj predmetov odtujenih. Zaradi zahteve po skrbni hranitvi so 31 tekstilnih predmetov in eno sliko prenesli v Slovenski etnografski muzej, zbirko narodnih pesmi pa predali Glasbenonarodopisnemu inštitutu v Ljubljani.

Slovenska prosvetna zveza se je odločila za postavitve občasnih tematskih razstav, ki omogočajo temeljne in poglobljene predstavitve posameznih tematskih sklopov. Irena Destovnik je na podlagi predmetov Narodopisne zbirke SPZ pripravila tri tematske razstave. Za prvo razstavo je izbrala celovito predstavitev lanu in ovce, k razstavi z naslovom *Ko bo cvetel lan* je izšel tudi razstavljeni katalog (Destovnik 1996). Drugo z narodopisno zbirko povezano razstavo je pripravila leta 2000 ob praznovanju pete obletnice delovanja k & k centra – Kulturnega in komunikacijskega centra v Šentjanžu v Rožu. Z razstavo *Odstiranja: Predstavitve Narodopisne zbirke Slovenske prosvetne zveze iz Celovca* je želela odpreti pogled na predmete, shranjene za vrati depoja in hkrati zavrniti glasove o dolgoletnem zanemarjanju zbirke (Destovnik 2001).

Ker so rezultati raziskav o predmetih iz zbirke hkrati lahko tudi izhodišče za poglobljene lokalne ali tematske razstave, so se na SPZ odločili za raziskavo tako imenovanih »izrinjenih« tem, kot na primer življenje žensk v času kmečkega gospodarjenja, katerega rezultati so izšli v knjigi *Moč šibkih: Ženske v času kmečkega načina gospodarjenja* (Destovnik 2002), avtorica pa je izsledke predstavila tudi na istoimenski razstavi.¹

Leta 2004 je v knjižni zbirki *S te ali one strani*, ki jo o muzejskih zbirkah Slovencev zunaj meja Republike Slovenije izdaja Slovenski etnografski muzej, izšla knjiga z naslovom *Narodopisna zbirka Slovenske prosvetne zveze v Celovcu / Die volksculturelle Sammlung des Slowenischen Kulturverbandes in Klagenfurt* (Destovnik 2004). Knjigi, v kateri so opisi posameznih raziskovalnih področij, je priložena zgoščenka s fotografijami in z osnovnimi podatki o vseh predmetih, urejenih po etnološki klasifikaciji, ki bralcu omogoča virtualni ogled zbirke.

Iz k & k centra je bila zbirka zaradi prostorskih težav za krajši čas prestavljena v prostore na »Tarviserci«², kjer je Irena Destovnik uredila nekakšen odprti depo. Trenutno SPZ išče ustrezne prostore za selitev zbirke.

Etnološki muzej na Kostanjah

Na Kostanjah je leta 2002 nastal prvi muzej koroških Slovencev, ki prikazuje poglobljene dejavnosti kmečkega gospodarstva in obrti. Temelje muzejske zbirke je postavil pokojni Janez Lesjak, dolgoletni predsednik Slovenskega prosvetnega društva (SPD) Drabosnjak in duša kulturnega delovanja na Kostanjah. Na njegovo pobudo je društvo leta 1973 – po prekinitvi med drugo svetovno vojno – na novo zaživelo in se preimenovalo v SPD »Drabosnjak«, po znanem bukovniku Andreju Schusterju-Drabosnjaku. Na pobudo župnika Stanka Trapa in Janeza Lesjaka je društvo leta 1975 s posredovanjem Krščanske kulturne zveze in Slovenske prosvetne zveze ter s finančno pomočjo Republike Slovenije kupilo gospodarsko poslopje, ki je bilo v župnijski posesti, in ga po svojih močeh prenovilo za društveno kulturno in družabno dejavnost. Po nenadni smrti Janeza Lesjaka so zamislili o muzeju od leta 1998 dali nov zagon mladi društveni člani s predsednikom Hanzijem Dragaschnikom na čelu, ki so se odločili za realizacijo projekta strokovne obnove Drabosnjakovega doma in pripravo strokovno urejene muzejske zbirke. Za pomoč pri realizaciji so prosili obe omenjeni osrednji kulturni organizaciji ter Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik.

Obnovitvena dela so potekala od leta 1998. Strokovno vodstvo je prevzel dr. Vito Hazler, ki je skupaj z arhitektko Mileno Hazler Papič pripravil načrt prenove in vodil obnovitvena dela ter postavitev muzejske zbirke. Vsebinsko zasnovo za zbirko je pripravila kustodinja Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani, Polona Sketelj, ki je v sodelovanju z Uši Sereinig, sodelavko inštituta Urban Jarnik, postavila zbirko, pripravila besedila za posamezne sklope in opise predmetov, dokumentirala pa je tudi domače narečne izraze. Pri evidentiranju predmetov so pomagali študentje/ke Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Univerze v Ljubljani, restavratorska dela je opravil Milojko Kumer. Za oblikovno podobo razstave je poskrbel Matjaž Deu, s strokovnimi nasveti je pomagala tudi Martina Piko-Rustia. Glavno organizacijsko breme je nosil Nužej Tolmajer, takratni tajnik Krščanske kulturne zveze. K realizaciji projekta so bistveno pripomogli tudi društveni člani Ernst Dragaschnig ter Joachim in Štefan Lesjak. Projekt so financirali takratno Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, Občina Vrba ter avstrijsko Ministrstvo za izobraževanje, umetnost in kulturo (bm:ukk), dejavnosti pa podpirata Urad za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Urad zveznega kanclerja na Dunaju (BKA).

Muzej je odprl svoja vrata septembra 2002, ko je bil predstavljen tudi vodnik po zbirki v slovenskem in nemškem jeziku (Hazler in Piko-Rustia 2002). Muzej na Kostanjah obiskujejo šolske in izletniške skupine, turisti, družine, univerzitetni profesorji in študenti ter najmlajši. Za šole in otroške skupine društvo ponuja posebna vodstva na teme: Od setve do žetve, Od zrna do kruha, Delo v gozdu in Podeželska obrt. Muzej pa je postal tudi središče zelo raznolikih kulturnih prireditvev, ki jih obiskujejo slovensko in nemško govoreči. Muzej je med majem do septembrom odprt ob koncih tedna in po dogovoru. Do Etnološkega muzeja v Drabosnjakovem domu na Kostanjah vodijo dvojezični kažipoti.

Leta 2005 so društveniki začeli urejati sobo, ki bo v spomin na bukovnika Andreja Šusterja Drabosnjaka v kletnih prostorih Drabosnjakovega doma, ter pripravljati razstavo o domači društveni dejavnosti. K oživitvi kulturnega življenja na Kostanjah je nedvomno prispevala uprizoritev Drabosnjakovega pasijona

¹ Povzeto po članku Narodopisne zbirke Slovenske prosvetne zveze (Destovnik 2003: 81–88).

² Tarviserstr. 16 v Celovcu, kjer imajo svoje prostore organizacije in društva, vključena v Zvezo slovenskih organizacij (ZSO), med njimi tudi Slovenska prosvetna zveza.

Drabosnjakov dom.
Foto: Uši Sereinig / Milka Olip, Kostanje, 2002

v letih 1982 in 1983 (Drabosnjakovo ljudsko igro o Kristusovem trpljenju so pred drugo svetovno vojno igrali do leta 1932 in 1933, ko so igranje v slovenskem jeziku preprečili politični pritiski). V spominski sobi bodo na ogled tudi gledališki kostumi, ki so jih uporabili za uprizoritve Drabosnjakovih iger.

Leta 2012 je Etnološki muzej Kostanje obeležil desetletnico obstoja s serijo prireditev na temo prikaza živo ohranjenih tradicionalnih rokodelskih veščin iz domačega kraja (izdelovanje šintelnov³ in preja).

Manjše narodopisne zbirke

Poleg obeh večjih in strokovno urejenih narodopisnih zbirk pa so na Koroškem še številne manjše institucionalne in zasebne zbirke, ki ohranjajo etnološke predmete in materialno dediščino koroških Slovencev. V zasebni zbirki pokojnega Hanzija Lutschouniga na Golšovem pri Žihpoljah je shranjenih več kot 500 etnoloških predmetov, ki sta jih fotografirali in popisali Uši Sereinig in Polona Sketelj. Na Lajmizevi domačiji v Vidri vasi je ohranjenih nad 400 etnoloških predmetov, ki sta jih s študenti prav tako fotografirali in popisali Uši Sereinig in Martina Piko-Rustia. Uši Sereinig in Polona Sketelj sta številne predmete fotografirali in opisali tudi pri zasebnikih na Zilji in v Rožu. Vse dokumentacije etnoloških predmetov, ki so nastale na pobudo inštituta Urban Jarnik, vsebujejo poleg osnovnih opisov predmeta in njegove funkcije tudi njihova narečna poimenovanja.⁴

Leta 1993, ob osemstoletnici prve omembe Vogrč (1193), so Vogrjani pripravili nadvse odmevno narodopisno razstavo. Predstavili so okrog tristo različnih predmetov, ki so bili v rabi v kmečkem okolju vsaj še po drugi svetovni vojni, redko pa tudi še v času razstave. Predmeti so bili strokovno opisani in predstavljeni v knjigi *Osem stoletij Vogrč* (Kontschitsch idr. 1995).

V zasebni zbirki Wilhelma Krajgerja na Metlovi so dragoceni (zgodovinski) dokumenti, fotografsko gradivo, knjige in etnološki predmeti. Posebnost je zbirka dokumentov in fotografij o vasi Breza, ki so jo leta 1961 potopili ob gradnji elektrarne na

Muzejska zbirka na Kostanjah – mizarstvo.
Foto: Uši Sereinig / Milka Olip, Kostanje, 2002

Dravi in zajezitvenega jezera pri Velikovcu. Zbirka ni podrobneje popisana, v članku jo je okvirno predstavila Maja Logar (1996: 561–576).

Tudi v skrbno urejenih mapah zasebnega arhiva v zbirki Adija Branza z Bistrice v Rožu sta fotografsko in dokumentacijsko gradivo kraja, v katerem živi (Branz 2003: 136–137).

Zbirke Inštituta Urban Jarnik in Krščanske kulturne zveze

Obsežne so tudi zbirke SNI Urban Jarnik in Krščanske kulturne zveze, med njimi arhivi not, gledaliških besedil in društveni arhivi koroških kulturnih društev. Krščanska kulturna zveza v sodelovanju z inštitutom Urban Jarnik upravlja tudi številne zapuščine koroških duhovnikov in kulturnih delavcev. Oba sta poskrbela tudi za strokovni opis Zablatnikove zapuščine na njegovem domu v Celovcu, ki sta ga opravila Peter in Majda Fister (2003: 125–128).

Župnik Vinko Zaletel (1912–1995) je velik del svoje obširne dediščine prepustil Krščanski kulturni zvezi, ki je predala inštitutu njegovo bogato zbirko diapozitivov s celega sveta. Na številnih svetovnih potovanjih je Vinko Zaletel obiskoval slovenske izseljence in shranil potopise o njihovem življenju in kulturnem udejstvovanju na diapozitivih in tonskih posnetkih. V njegovi zapuščini je 95 tonskih trakov in okoli 30.000 diapozitivov. Inštitut Urban Jarnik hrani tudi presnetke oddaj Slovenskega sporeda ORF, ki jih je leta 1983 Krščanska kulturna zveza prejela v raziskovalne namene (Tolmajer 2003: 74–76).

Inštitut Urban Jarnik pa hrani tudi zbirko oblačil in vezenin iz 19. in 20. stoletja iz kmečkega okolja (okoli 200 predmetov), ki so jih v sklopu raziskav dr. Marije Makarovič o oblačilni kulturi koroških Slovencev zasebniki zaupali inštitutu (Makarovič 2003: 129–132). Manjša, zato pa tem bolj dragocena, je zbirka izvirnih rokopisnih pesmaric in pasijonov od začetka 19. stoletja. Na pomen in težave ohranjanja izvirnih rokopisnih dokumentov je inštitut Urban Jarnik opozoril ob Zablatnikovem dnevu 2012, ko je bila v knjižni obliki in na simpoziju predstavljena loška cerkvena pesmarica iz leta 1825, ki jo danes hrani škofijski arhiv (Piko-Rustia 2012: 261–271).

Že iz pričujočega bežnega pregleda je razvidno bogastvo, ki so ga na Koroškem pomagale ohranjati slovenske ustanove in dru-

3 Šintelni = skodle

4 Dokumentacije hrani inštitut Urban Jarnik.

štva ter zasebniki. Najnovejši politični razvoj na Koroškem pa daje upanje, da se bodo opisana dolgoletna prizadevanja v prihodnosti tako v politiki kot tudi v širši javnosti tudi cenila, kar je temelj zavedanja, ki bo materialno kulturno dediščino zaščitil pred plesnobo.

Viri in literatura

BRANZ, Adi: Zgodbe vsakdana – iskanje sledov – arhiviranje. V: Katalin Munda Hirnök in Polona Sketelj (ur.), *Odstirta dediščina: Etnološko delo in muzejske zbirke Slovencev v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji: Zbornik s treh posvetov*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2003, 136–137.

DESTOVNIK, Irena: *Ko bo cvetel lan: Etnološka razstava o lanu in ovci – iz etnografske zbirke Slovenske prosvetne zveze v Celovcu / Wenn der Lein blüht – aus der volkskundlichen Sammlung des Slowenischen Kulturverbandes in Klagenfurt* (razstavni katalog). Celovec: Slovenska prosvetna zveza, 1996.

DESTOVNIK, Irena: *Odstiranje: Predstavitev Narodopisne zbirke Slovenske prosvetne zveze v Celovcu / Enthüllungen: Aus der ethnographischen Sammlung des Slowenischen Kulturverbandes aus Klagenfurt*. Celovec: Slovenska prosvetna zveza in k & k Šentjanž v Rožu. Celovec: SPZ in Založba Drava, 2001.

DESTOVNIK, Irena: *Moč šibkih: Ženske v času kmečkega gospodarjenja*. Celovec: Založba Drava, 2002.

DESTOVNIK, Irena: Predstavitev »Narodopisne zbirke Slovenske prosvetne zveze«. V: Katalin Munda Hirnök in Polona Sketelj (ur.): *Odstirta dediščina. Etnološko delo in muzejske zbirke Slovencev v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji: Zbornik s treh posvetov*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2003, 81–88.

DESTOVNIK, Irena: *Narodopisna zbirka Slovenske prosvetne zveze v Celovcu / Die volkskundliche Sammlung des Slowenischen Kulturverbandes in Klagenfurt*. Celovec: Slovenska prosvetna zveza in Založba Drava; Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2004.

FISTER, Majda: Zablatnikova zapuščina na Jerebičji poti v Celovcu. V: Katalin Munda Hirnök in Polona Sketelj (ur.), *Odstirta dediščina: Etnološko delo in muzejske zbirke Slovencev v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji: Zbornik s treh posvetov*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2003, 125–128.

HAZLER, Vito in Martina Piko-Rustia (ur.): *Kraj spomina in učenja – Etnološki muzej Kostanje / Ein Ort der Erinnerung und des Lernens – Museum für Alltagsgeschichte Köstenberg* (muzejski vodnik). Kostanje: Slovensko prosvetno društvo Drabosnjak; Celovec: Krščanska kulturna zveza, Slovenska prosvetna zveza in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, 2002.

KONTSCHITSCH, Rudolf idr.: Vogrška gmotna kulturna dediščina. V: Makarovič, Marija (ur.), *Osem stoletij Vogrč*. Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva založba, 1995, 113–169.

LOGAR, Maja: Zbiratelj Wilhelm Kraiger. V: Marija Makarovič (ur.), *Dobrla vas in okolica: Iz preteklosti v sedanjost*. Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva založba, 1996, 561–576.

MAKAROVIČ, Marija: Etnološke zbirke »brez muzeja«. V: Katalin Munda Hirnök in Polona Sketelj (ur.): *Odstirta dediščina: Etnološko delo in muzejske zbirke Slovencev v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji: Zbornik s treh posvetov*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2003, 129–132.

PIKO-RUSTIA, Martina: Kamenček v mozaiku kulturne podobe koroške zgodovine. V: Simon Trießnig in Peter Svetina (ur.), *Loška cerkvena pesmarica iz leta 1825: Komentirana izdaja rokopisne pesmarice iz Loč ob Baškem jezeru / Latschacher Kirchenliedbuch aus dem Jahr 1825: Kommentierte Ausgabe des handschriftlichen Liedbuches aus Latschach ober dem Faakersee*. Celovec, Ljubljana in Dunaj: Mohorjeva založba, 2012, 261–271.

TOLMAJER, Nužej: Arhivska dejavnost pri Krščanski kulturni zvezi. V: Katalin Munda Hirnök in Polona Sketelj (ur.), *Odstirta dediščina: Etnološko delo in muzejske zbirke Slovencev v Italiji, na Madžarskem in v Avstriji: Zbornik s treh posvetov*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2003, 74–76.

PLOCAVA HIŠA NA SOLBICI V REZIJU¹

Plocava hiša je vključena v urbano podobo rezijanske vasice Solbice. Vas kljub obnovitvenim delom po potresu leta 1976 še danes ohranja arhitekturne značilnosti doline. Ker je na Solbici večina hiš zidana na skali, potres ni povzročil toliko škode kot drugje. Na Solbici prevladuje tradicionalna tipologija hiš, ki, najsi bodo te ohranjene ali obnovljene, še vedno ohranjajo tradicionalne tipološke značilnosti rezijanske arhitekture. Tudi v tem se Solbica razlikuje od preostalih krajev v dolini, kjer je popotresna obnova pomenila dokončno izginotje tradicionalne podobe krajev.

Plocava hiša na Solbici, ki na severu meji na javno cesto, na zahodu na cerkev sv. Karla Boromejskega, na južni strani pa na dvorišče bližnje hiše, je primer tipične rezijanske hiše, in ohranja, pa čeprav z določenimi odstopanji zaradi popotresne obnove, vse njene tipične značilnosti. Zidave, široke od 40 do 50 cm, podobno kot druge hiše na vasi vsebujejo kamnite in opečne

elemente. Pri tovrstnih zidavah so že od nekdaj posvečali veliko pozornost izdelavi kotov. Zanje so izbirali največje kamne in jih enega na drugega postavljali »na glavnik«. Kot pri drugih tovrstnih hišah so tudi za Plocavo hišo na začetku 20. stoletja spremenili izdelavo kotov, in sicer z uporabo klesancev neposredno na omet.

Za omet celotne hiše so uporabili rumenkasto barvo na apnenčasti osnovi. Kot pri mnogih hišah v Reziji, kjer ni bila zakoreninjena tradicija »zaprte domačije«, to je dedne domačije, pri kateri je posest ostala cela, so tudi to hišo razdelili raznim dedičem. Hiša je bila veliko let zapuščena tudi zaradi močne emigracije po drugi svetovni vojni. Zaradi še vedno nedokončanih popotresnih obnovitvenih del hiši manjkajo ganki, okna, vrata, stopnice (šteglja) do podstrešja, skratka vsi leseni elementi, ki jasno definirajo arhitekturne značilnosti rezijanskih hiš.

Streha je lesena in pokrita s strešniki. Pred hišo je na južni strani majhno dvorišče z zidom. Vhod na dvorišče hiše krasi lep kamnit portal z železnimi vrati. Na dvorišču je ob zidu in kamnitem

¹ Prevod iz italijanščine Luigia Negro.